

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

ANALIZA SYTUACJI

WEWNĄTRZREGIONALNEJ

W OBSZARZE POLITYKI SPOŁECZNEJ

AKTUALIZACJA

W OBSZARZE:

WSPARCIE OSÓB NIESAMODZIELNYCH

Kielce, 2017 rok

Spis treści

WPROWADZENIE	3
SYTUACJA DEMOGRAFICZNA WOJEWÓDZTWA	3
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE.....	5
INFRASTRUKTURA I PROGRAMY POMOCOWE DEDYKOWANE OSOBOM NIESAMODZIELNYM.....	8
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	12
Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	13
Teleopieka	15
Działania podejmowane w ramach rządowego Program wieloletni "Senior Wigor" na lata 2015- 2020 (obecna nazwa programu: Senior +).....	16
Świetlice i kluby seniora.....	16
Hospicja	18
Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)	18
Ośrodki wsparcia	19
Domy pomocy społecznej (DPS)	19
Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ)	20
Kluby Integracji Społecznej.....	20
Centrum Integracji Społecznej.....	21
Warsztat Terapii Zajęciowej	21
Pracownicy socjalni	22
Mieszkania aktywizujące w województwie świętokrzyskim	22
WNIOSKI I REKOMENDACJE	24

WPROWADZENIE

Aktualizacja analizy sytuacji wewnątrzregionalnej została opracowana na potrzeby ukierunkowania planowanego wsparcia w ramach Osi 9 – *Włączenie społeczne i walka z ubóstwem* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 z uwzględnieniem sytuacji zróżnicowania województwa.

Przy opracowaniu dokumentu uwzględniono uwarunkowania i trendy demograficzne regionu świętokrzyskiego, z których wynika, że jednym z najpoważniejszych problemów regionu jest postępujące starzenie się ludności. Przedmiotowa analiza skupia się na ocenie wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych, często zależnych i niesamodzielnych.

SYTUACJA DEMOGRAFICZNA WOJEWÓDZTWA

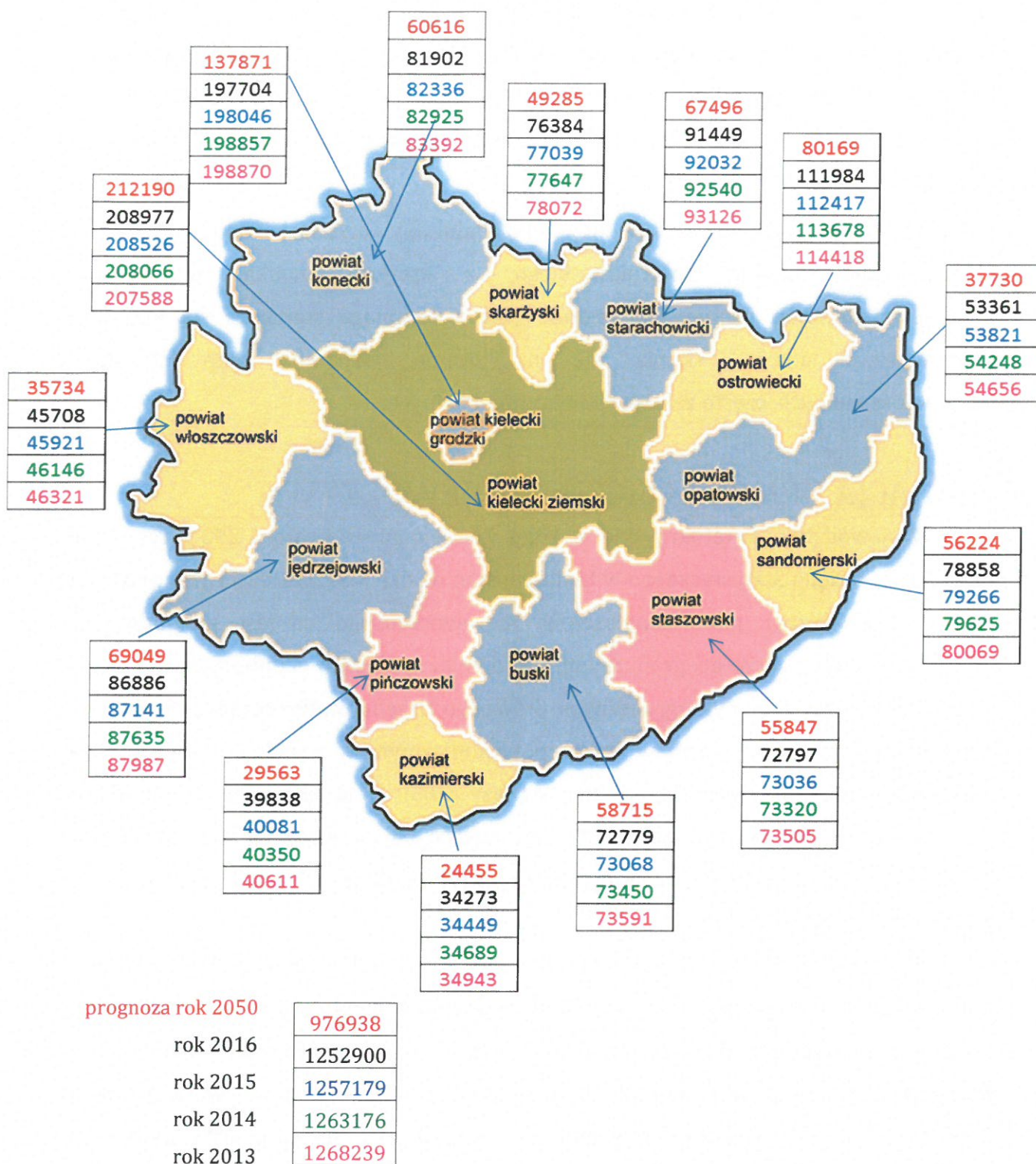
Województwo świętokrzyskie w roku 2016 zamieszkiwało 1 252,9 tys. osób (wg danych Urzędu Statystycznego w Kielcach; stan na dzień 31.12.2016 r.). Ludność na terenie województwa jest rozmieszczona nierównomiernie, co jest spowodowane czynnikami przyrodniczo-geograficznymi, jak również społeczno-ekonomicznymi.

Według prognoz demograficznych Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 r. wystąpi znaczny wzrost osób w wieku poprodukcyjnym w populacji województwa świętokrzyskiego. Do końca horyzontu prognozy (2050 r.) spodziewany jest przyrost osób w wieku poprodukcyjnym o 19% w miastach, nieco mniej na wsi – o 16,8%. W rezultacie udział osób starszych przekroczy 30% na obszarach wiejskich, natomiast w miastach zbliży się do 35%.¹

W 2016 roku, w porównaniu do roku 2015, liczba mieszkańców regionu świętokrzyskiego zmniejszyła się o 4 279. Najwięcej ludzi ubyło w powiecie skarżyskim - 655 osób, następnie w starachowickim – 583 osoby i opatowskim – 460 osób. Najmniejsze wahania w demografii były w powiecie kazimierskim, włoszczowskim i staszowskim, gdzie spadek liczby ludności wyniósł na przestrzeni ostatniego roku około 200 osób. Tylko powiat kielecki zanotował niewielki wzrost, ale znaczenie mniejszy niż w ciągu ostatnich lat. Ten spadkowy trend utrzymuje się w regionie od wielu lat i w konsekwencji prowadzi do wyludniania się województwa.

¹ Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050, GUS, Warszawa, listopad 2014.

Mapa 1. Liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego wg powiatów.

Źródło: Urząd Statystyczny w Kielcach.

W skali całego regionu obserwuje się systematyczny wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w populacji. Sytuacja ta występuje we wszystkich powiatach naszego regionu. Największy udział osób w wieku 65+ w stosunku do liczby mieszkańców odnotowano w powiatach: skarżyskim, ostrowieckim, starachowickim oraz w mieście Kielce. Najmniej osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców obserwujemy w powiecie: kieleckim, staszowskim, włoszczowskim oraz jędrzejowskim. Warto również zauważyć, iż ponad 67,76% osób po 65 roku życia w regionie świętokrzyskim stanowią kobiety (feminizacja starości).

Prognozy ludności na najbliższe lata dla województwa świętokrzyskiego nie uległy zmianie – nadal przewiduje się systematyczny spadek liczby ludności, który wraz z upływem lat będzie się pogłębiał. Przyrost naturalny pozostanie ujemny w całym okresie. Nastąpią także niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej ludności.

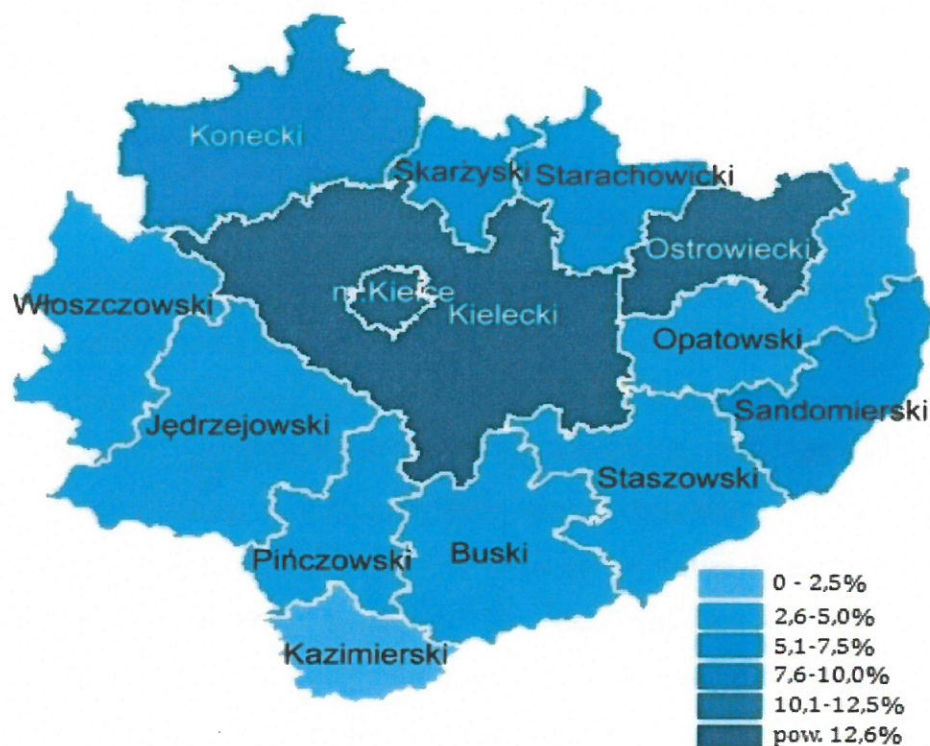
Systematycznie wzrastająca liczba osób starszych w społeczeństwie wymusza konieczność zwiększenia zadań w zakresie pomocy osobom starszym oraz wymaga właściwego przygotowania instytucji do realizacji tych zadań. Starzenie się społeczeństwa jest wyzwaniem dla rozwoju regionu.

Osoby starsze stanowią grupę szczególnie zagrożoną zjawiskiem wykluczenia społecznego, dlatego też zarówno instytucje publiczne, jak i organizacje pozarządowe starają się wychodzić naprzeciw potrzebom osób w wieku emerytalnym po to, aby jak najdłużej były one aktywnymi członkami społeczeństwa, oferując im odpowiednie usługi i wsparcie.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE

Dane dotyczące natężenia zjawiska niepełnosprawności wskazują niezmiennie od lat, iż największy odsetek dorosłych osób z niepełnosprawnościami występuje na terenie m. Kielce – 19,06%, a w dalszej kolejności problem ten dotyczy powiat ostrowiecki – 14,49%. Najmniejszy odsetek osób z niepełnosprawnościami odnotowano zaś w powiecie kazimierskim – 1,32% oraz włoszczowskim – 2,55%. Należy zaznaczyć, iż na przestrzeni 2015 i 2016r. największy wzrost liczby dorosłych osób niepełnosprawnych odnotowano w powiecie kieleckim -1,07%, zaś zmniejszenie w m. Kielce – minus 2,06%.

Mapa 2. Natężenie zjawiska niepełnosprawności wśród osób dorosłych w województwie świętokrzyskim – 2016 rok.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

W 2016r. uległa zmianie proporcja w zakresie liczby wydanych orzeczeń dla kobiet i mężczyzn. Kobiety stanowiły 51,5% ogółu osób niepełnosprawnych orzeczonych przez Powiatowe Zespoły Województwa Świętokrzyskiego (tabela 1).

O skali problemu niepełnosprawności w województwie i poszczególnych powiatach informuje nas też wskaźnik osób niepełnosprawnych w stosunku do ogółu ludności. Najniższy wskaźnik obserwujemy w powiecie kazimierskim (1,86%), a najwyższy wskaźnik w powiatach: ostrowieckim (5,90%), koneckim (4,93%) i sandomierskim (4,72%). Jest to znacznie więcej niż średnia dla województwa świętokrzyskiego, która wyniosła 3,83%.

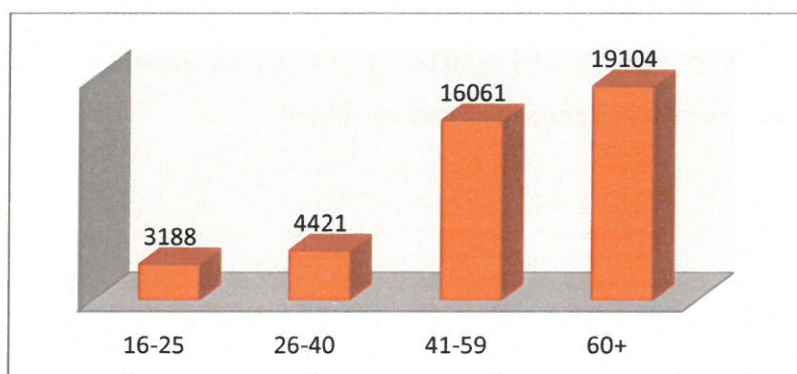
Tabela 1. Liczba osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności wg płci w 2016r.

Lp.	Powiaty	Liczba ON ogółem	Liczba ON pow. 16 r.ż.	w tym		Liczba ON do 16 r.ż.
				K	M	
1	buski	1983	1714	854	860	269
2	jędrzejowski	2562	2128	1111	1017	434
3	kazimierski	637	565	286	279	72
4	Kielce	9229	8155	4351	3804	1074
5	kielecki	6717	6034	3014	3020	683
6	konecki	4041	3827	1914	1913	214
7	opatowski	1781	1557	761	796	224
8	ostrowiecki	6605	6197	3220	2977	408
9	pińczowski	1525	1225	640	585	300
10	sandomierski	3726	3241	1630	1611	485
11	skarżyski	2538	2262	1168	1094	276
12	starachowicki	3321	3005	1511	1494	316
13	staszowski	2068	1780	987	793	288
14	włoszczowski	1213	1084	584	500	129
RAZEM		47 946	42 774	22 031	20 743	5 172

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Częstość występowania niepełnosprawności jest mocno związana z wiekiem osób – wraz z wiekiem wzrasta liczba osób niepełnosprawnych, co obrazuje wykres 1.

Wykres 1. Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

W przypadku osób do 16 roku życia największy odsetek dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami zamieszkuje m. Kielce – 20,77% oraz powiat kielecki – 13,21%, zaś najniższy w powiecie kazimierskim – 1,39% oraz włoszczowskim – 2,49% ogółu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży.

Największe zmiany w zakresie liczby dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami na przestrzeni lat 2015 i 2016 odnotowano w powiatach starachowickim i włoszczowskim – zmniejszenie na poziomie odpowiednio 1,7% oraz 1,62%, natomiast powiatami, w których odnotowano wzrost liczby dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami należą: powiat jędrzejowski – wzrost o 1,65% oraz m. Kielce – wzrost o 1,31%. Należy zaznaczyć, że w przypadku Kielc jest to kolejny rok z rzędu, w którym nastąpił wzrost liczby orzeczeń o ustaleniu stopnia niepełnosprawności dla dzieci i młodzieży.

INFRASTRUKTURA I PROGRAMY POMOCOWE DEDYKOWANE OSOBOM NIESAMODZIELNYM

W regionie funkcjonuje 176 placówek działających na rzecz osób starszych, co stanowi wzrost o 17 placówek w porównaniu do roku 2015, a co za tym idzie - mniejsze zapotrzebowanie na tego typu placówki - z 269 na 240.

W tabeli 2 przedstawiono szczegółowe dane ilościowe dotyczące zasobów infrastrukturalnych w latach 2015-2016 tj. placówek działających na rzecz osób starszych na terenie województwa świętokrzyskiego.

Tabela 2. Liczba placówek działających na rzecz osób starszych na terenie regionu świętokrzyskiego; stan na 31.12.2016 r.

JEDNOSTKA	ILOŚĆ		ZAPOTRZEBOWANIE		PLANOWANE UTWORZENIE W 2017 R	
	2015	2016	GMINA	POWIAT	GMINA	POWIAT
Dom Pomocy Społecznej	10	10	24	3	2	2
Rodzinny Dom Pomocy	8	10	11	1	3	0
Dzienny Dom Pomocy	4	4	21	3	1	1
Środowiskowy Dom Samopomocy	22	26	17	3	2	1
Zakład Opiekuńczo-Leczniczy	12	14	23	2	1	1
Mieszkania chronione	7	16	27	7	5	2
Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	12	12	19	2	2	0
Klub Seniora	50	53	34	3	12	1
Uniwersytet Trzeciego Wieku	11	14	10	1	1	0
Dzienny Dom Seniora	5	5	22	3	6	0
Poradnia geriatryczna	4	4	32	6	0	1
Inne	10	8	0	0	0	0
RAZEM	155	176	240	34	35	9

Źródło: Raport z monitoringu świętokrzyskiego programu na rzecz osób starszych za 2016 rok oraz dane ŚUW

Tabela 3. Rozmieszczenie infrastruktury dedykowanej seniorom w regionie świętokrzyskim w powiatach.

POWIAT	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	RODZINNY DOM POMOCY	DZIENNY DOM POMOCY	ŚRODOWISKOWY DOM SAMOPOMOCY	ZAKŁAD OPIEKUŃCZO LECZNICZY	MIESZKANIA CHRONIONE/ WSPOMAGANE/ AKTYWIZUJĄCE	WYPOŻYCZALNIA SPRZĘTU REHABILITACYJNEGO	KLUB SENIORA	UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU	DZIENNY DOM SENIORA	PORADNIA GERIATRYCZNA	INNE	RAZEM
BUSKI	1	1	-	2	-	2	2	2	1	-	1	3	15
JĘDRZEJOWSKI	-	1	1	2	1	2	1	2	1	-	-	1	12
KAZIMIERSKI	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	1	4
KIELECKI	2	1	-	6	3	4	-	9	2	1	-	1	29
M.KIELCE	1	4	2	2	1	4	2	11	2	-	-	-	29
KONECKI	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-	2	6
OPATOWSKI	-	-	-	3	-	2	2	3	1	1	1	-	13
OSTROWIECKI	-	-	-	-	1	-	1	6	1	1	-	-	10
PIŃCZOWSKI	-	-	-	1	1	-	-	2	1	-	-	-	5
SANDOMIERSKI	2	-	-	3	1	1	1	7	1	-	1	-	17
SKARŻYSKI	-	-	1	1	2	1	1	3	1	-	-	-	10
STARACHOWICKI	2	3	-	2	-	-	1	4	1	1	-	-	14
STASZOWSKI	1	-	-	2	2	-	-	2	1	-	1	-	9
WŁOSZCZOWSKI	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3
RAZEM	10	10	4	26	14	16	12	53	14	5	4	8	176

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

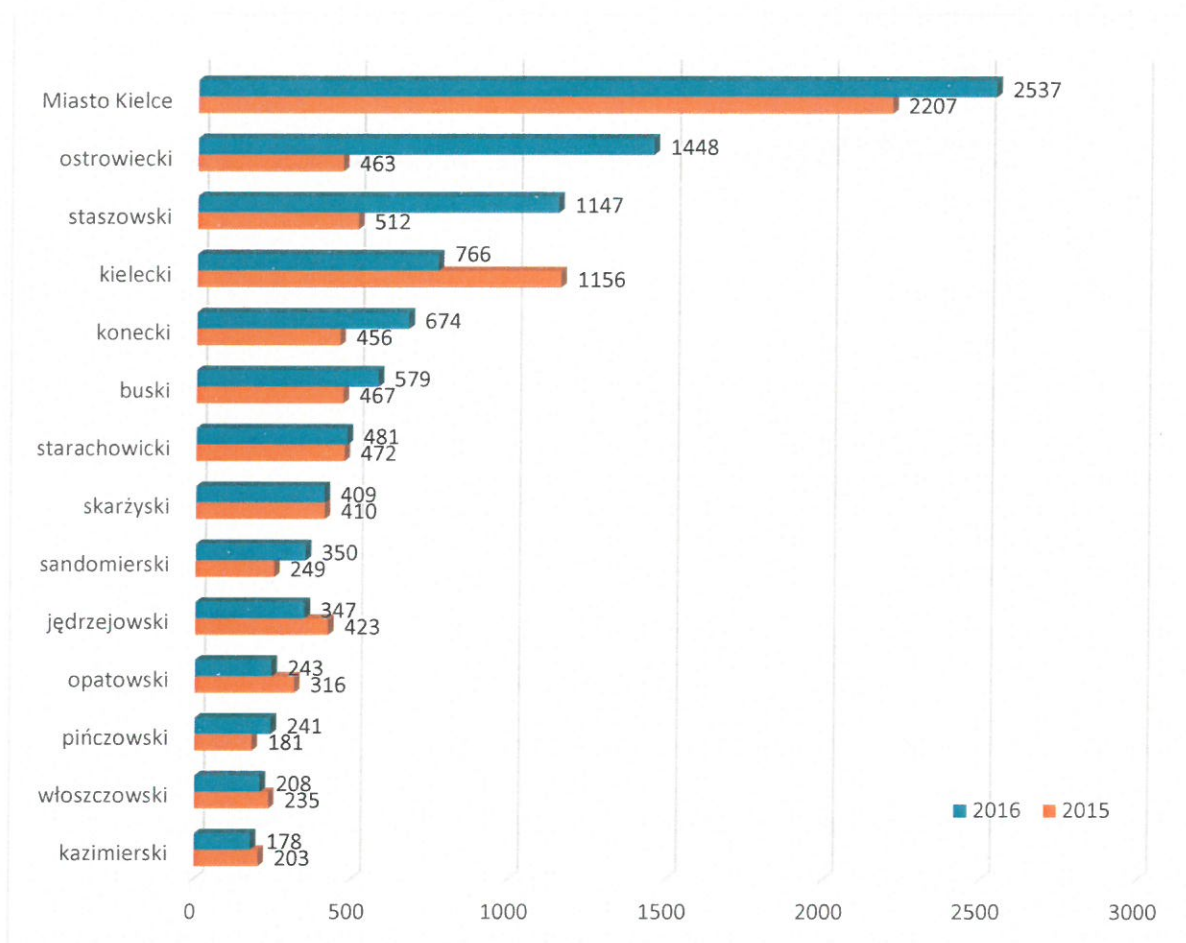
Pomimo spadku zapotrzebowania na tego typu placówki nadal istnieje zróżnicowanie wewnątrzregionalne w tym zakresie.

Według danych przekazanych przez Świętokrzyski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Kielcach, na terenie województwa w 2016 roku funkcjonowało 51 podmiotów posiadających kontrakt z NFZ, świadczących usługi ukierunkowane na leczenie schorzeń wieku podeszłego, w tym: 2 poradnie (zwiększenie o 1 w porównaniu do roku poprzedniego), 2 oddziały geriatryczne, 23 hospicja (zwiększenie o 1 w porównaniu do roku poprzedniego), 8 oddziałów/zespołów opieki paliatywnej oraz 16 zakładów opiekuńczo-leczniczych. Łączna wysokość nakładów NFZ na opiekę geriatryczną w regionie w badanym okresie wyniosła: 41 456 923,00 zł., tj. o 2 263 477,80 zł więcej w porównaniu do roku 2015.

W roku 2016 liczba oddziałów rehabilitacyjnych w województwie świętokrzyskim nie uległa zmianie - wyniosła 13. Na przestrzeni 2015 i 2016 r. nastąpił blisko 4% spadek liczby łóżek w oddziałach rehabilitacyjnych; w 2015 r. liczba łóżek wyniosła 1005, a w 2016 - 966, co stanowi wartość zbliżoną do osiągniętej w 2014 r. Wskaźnik dotyczący liczby dziennych oddziałów rehabilitacyjnych nie uległ zmianie.

Na terenie regionu świętokrzyskiego z pomocy i wsparcia ośrodków pomocy społecznej w 2016 roku skorzystało 9 608 osób po 65 roku życia (wykres 2).

Wykres 2. Osoby starsze korzystające z pomocy i wsparcia OPS - 2016 rok

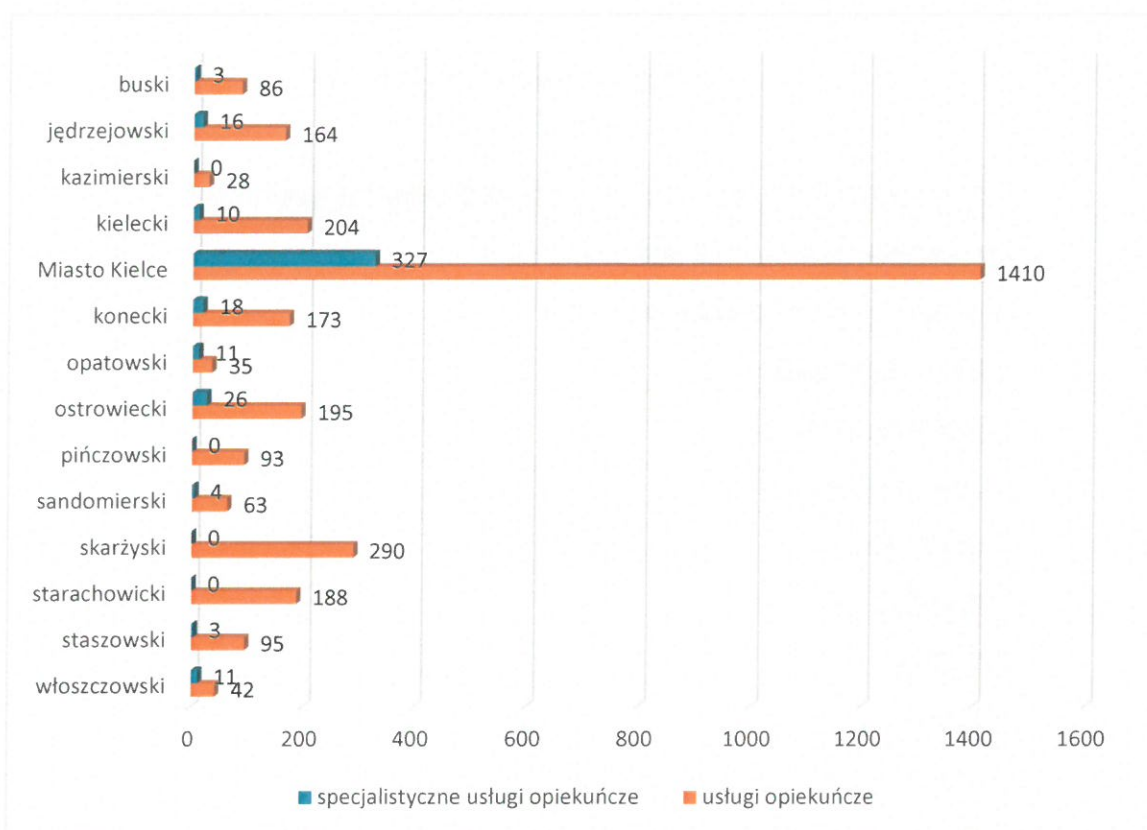

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

W roku 2016 z usług opiekuńczych skorzystało 3 066 osób po 65 roku życia, natomiast ze specjalistycznych usług opiekuńczych- 429 osób po 65 roku życia (wykres 3).

Wykres 3. Osoby starsze korzystające z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2016 r. w woj. świętokrzyskim

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Na terenie 21 gmin regionu (Busko-Zdrój, Stopnica, Czarnocin, Kazimierza Wielka, Bieliny, Masłów, Miedziana Góra, Pierzchnica, Sitkówka Nowiny, Zagnańsk, Radoszyce, Słupia Konecka, Stąporków, Opatów, Ostrowiec Świętokrzyski, Sandomierz, Starachowice, Połaniec, Szydłów, Radków, Włoszczowa) realizowane były projekty z zakresu profilaktyki, ochrony zdrowia, rehabilitacji, których odbiorcami były osoby starsze. Łącznie udział wzięło 5101 mieszkańców. Spośród gmin realizujących projekty najwięcej osób brało udział w gminie Starachowice - 2700, Busko-Zdrój - 576, Stąporków - 370 oraz Połaniec - 300. Powiaty, które nie wykazały czynnego udziału

w projektach/programach z zakresu profilaktyki, ochrony zdrowia, rehabilitacji dla osób starszych to: jędrzejowski, pińczowski oraz skarżyski.

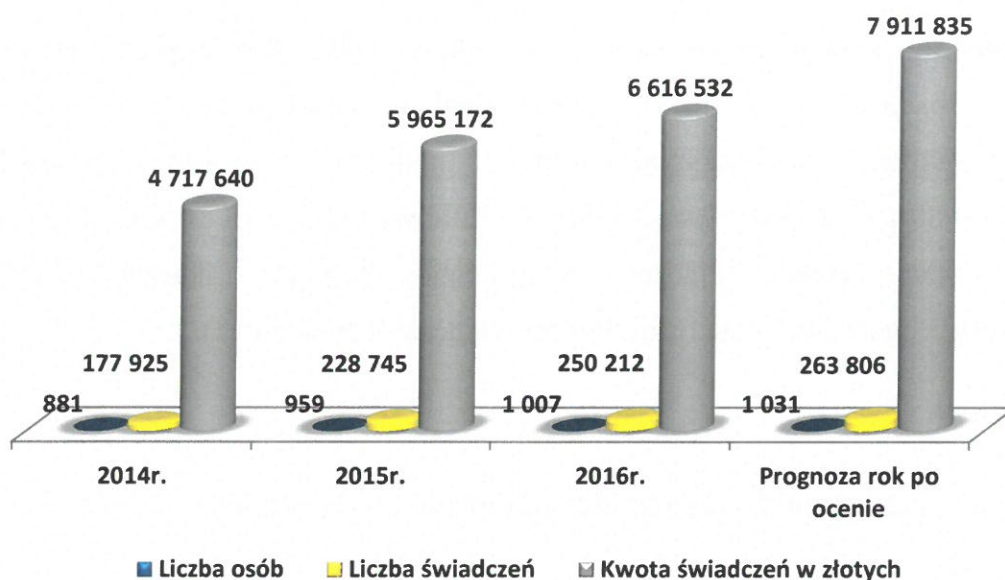
Według badania ankietowego, 28 gmin w 2016 roku podjęło współpracę i zawiązało partnerstwo z innymi podmiotami na rzecz seniorów (Busko-Zdrój, Stopnica, Pacanów, Oksa, Sędziszów, Czarnocin, Bieliny, Chęciny, Łopuszno, Miedziana Góra, Nowa Słupia, Pierzchnica, Zagnańsk, Sitkówka-Nowiny, Końskie, Radoszyce, Słupia Konecka, Opatów, Pińczów, Sandomierz, Wilczyce, Skarżysko-Kamienna, Starachowice, Bogoria, Połaniec, Kluczewsko, Radków, Włoszczowa).

Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi są szczególnym rodzajem usług specjalistycznych. Pomoc udzielana jest określonej grupie osób, realizowana w miejscu ich zamieszkania w ramach zadań zleconych gminie. Zasady jej przyznawania i odpłatności określa Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a nie tak jak w przypadku pozostałych usług opiekuńczych, regulacje gminne.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego określa, iż ośrodki pomocy społecznej w porozumieniu z poradniami zdrowia psychicznego, czy innymi specjalistycznymi placówkami terapeutycznymi organizują oparcie społeczne dla osób, które z powodów choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają poważne trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w relacjach z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia oraz w sprawach bytowych.

Wykres 4. Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi na przestrzeni lat 2014-2016 wraz z prognozą.

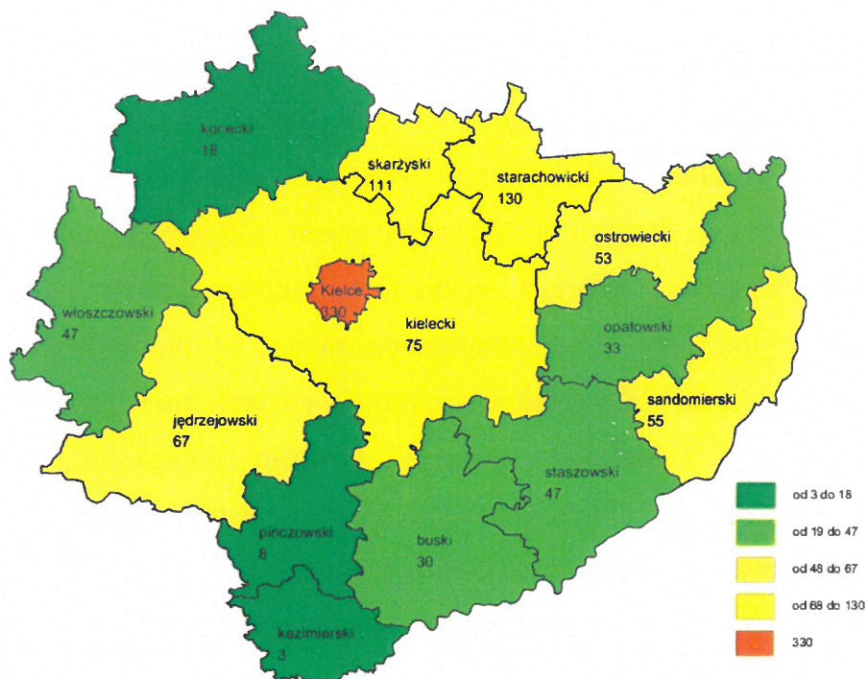

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Na przestrzeni lat 2014-2016 obserwujemy wzrost liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi, a także wzrost wolumenu kwoty świadczeń przeznaczonych na realizację tego typu usług. W 2016 roku odnotowano wzrost liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług o 4,77%, jak również wzrost liczby świadczeń o 8,58% w odniesieniu do roku 2015. Wzrost kwoty świadczeń w roku oceny wyniósł 9,85% w odniesieniu do 2015 roku poprzedzającego ocenę.

Mapa 3 prezentuje liczbę osób z zaburzeniami psychicznymi, objętych specjalistycznymi usługami w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego. Największa liczba ww. usług odnotowana jest w mieście Kielce (330).

Mapa 3. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, objętych specjalistycznymi usługami w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Teleopieka

Do tradycyjnego modelu opieki zdrowotnej i społecznej powoli włączane jest innowacyjne rozwiązanie jakim jest teleopieka. Statystyki pokazują, że aż 70 proc. upadków w domach, którym ulegają osoby powyżej 65 roku życia, zdarza się podczas kąpieli w łazience, gdy dostęp do telefonu jest niemożliwy. Ponad 40 proc. poszkodowanych nie może się podnieść, a więc także dotrzeć do telefonu, by wezwać pomoc. Więcej niż połowa osób w chwili zagrożenia i stresu nie potrafi wybrać numeru telefonu do służb ratunkowych.

Na podstawie nadesłanych ankiet z samorządów lokalnych, **żadna z gmin w 2016 roku nie udzielała wsparcia seniorom w formie teleopieki.** Ta forma wsparcia znana jest w 26 gminach, a w 2 z nich teleopieka była przedmiotem analizy/diagnozy: Staszów oraz Radków.

Działania podejmowane w ramach rządowego Programu wieloletni "Senior Wigor" na lata 2015-2020 (obecna nazwa programu: Senior +)

Od roku 2015 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Wieloletni „Senior Wigor” na lata 2015-2020 skierowany do jednostek samorządu terytorialnego (obecna nazwa Program „Senior+”).

Celem strategicznym Programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów poprzez rozbudowę infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w placówkach „Senior +” przy dofinansowaniu działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior +” i Klubów „Senior +”. Program polega na wsparciu tworzenia placówek typu „Senior +”, w tym Dziennych Domów „Senior +” i Klubów „Senior +” przez jednostki samorządu, których strategie rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub w których brak jest innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu.

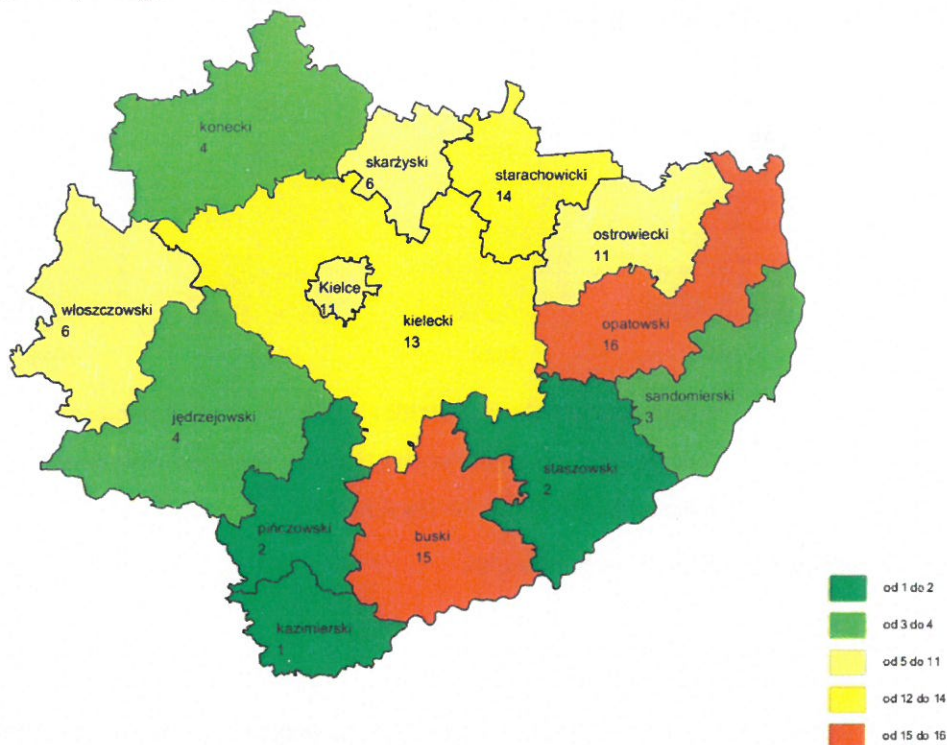
W kolejnej edycji konkursu w 2016 roku na dofinansowanie Dziennych Domów „Senior-WIGOR”). wsparcie otrzymało siedem świętokrzyskich jednostek samorządu z województwa świętokrzyskiego. Nowe placówki powstały: **w Ożarowie, w Sędku w gminie Łągów i w Sandomierzu**. Natomiast środki finansowe na prowadzenie działalności już istniejących otrzymały: Starachowice, Słupia Konecka - dom w Pilczycy, Ostrowiec Świętokrzyski oraz powiat opatowski.

Nowe Dzielne Domy "Senior+" rozpoczęły swoją działalność od 1 stycznia 2017 roku.

Świetlice i kluby seniora

W 2016 roku łączna liczba świetlic i klubów uznawanych jako kluby seniora, działających na terenie gminy, zajmujących się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych wyniosła 108 placówek, co stanowi wzrost o 4 placówki w porównaniu do roku 2015 (mapa 4).

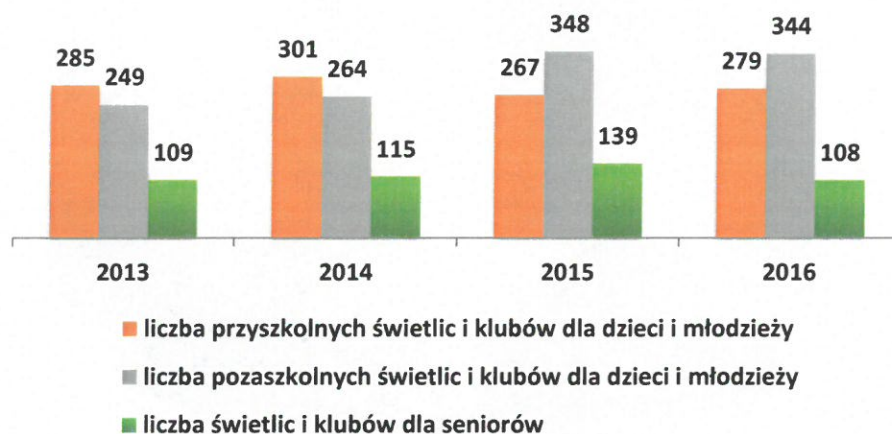
Mapa 4. Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów ogółem wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS

Najwięcej klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów zlokalizowanych jest na terenie powiatu: opatowskiego (16), buskiego (15), starachowickiego (14), kieleckiego (13), ostrowieckiego (11) oraz na terenie m. Kielce (11). Najmniejsza liczba placówek znajduje się w powiatach: kazimierskim (1), pińczowskim i staszowskim (po 2 placówki), sandomierskim (3) oraz jędrzejowskim i koneckim (po 4 placówki).

Wykres 5. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży: przyszkolnych i pozaszkolnych oraz liczba świetlic i klubów dla seniorów na przestrzeni lat 2013-2016 na terenie województwa świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Hospicja

W 2016 na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 6 hospicjów; w powiatach: ostrowieckim (2), koneckim (1), jędrzejowskim (1), staszowskim (1) oraz na terenie miasta Kielce (1). W hospicjach podmiot leczniczy wykonywał działalność leczniczą w formie stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych innych niż szpitalne, tj. sprawowanie wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym. W porównaniu do 2015 roku liczba ta zmniejszyła się o 1 placówkę. W powiatach: buskim, kazimierskim, kieleckim, opatowskim, pińczowskim, sandomierskim, skarżyskim, starachowickim i włoszczowskim nie odnotowano działających placówek tego typu.

Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)

W województwie świętokrzyskim w roku 2016 funkcjonowało 37 środowiskowych domów samopomocy (36 w 2015 roku). Ilość placówek nie pokrywa w 100% potrzeb w zakresie uczestnictwa w zajęciach środowiskowych domów samopomocy (tylko na zabezpieczenie potrzeb osób starszych wskazuje 17 gmin i 3 powiaty). Liczba miejsc ww. placówkach w roku 2016 ukształtowała się na poziomie 982, co stanowiło wzrost o 30 miejsc w odniesieniu do 2015r., natomiast liczba osób korzystających wyniosła 1.065 - wzrost o 37 osób w odniesieniu do 2015 r. Według

stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku, 72 osoby oczekiwało na przyjęcie do ŚDS tj. o 20% mniej niż w 2015 roku. ŚDS najliczniejsze są w m. Kielce – 7, powiecie kieleckim – 6 oraz sandomierskim – 4. Natomiast po jednym domu samopomocy utworzono w powiecie koneckim, kazimierskim, pińczowskim, oraz włoszczowskim. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania środowiskowych domów samopomocy za 2016 rok wyniósł ogółem 16.479.314 zł i był wyższy o 24% w odniesieniu do 2015 roku.

Ośrodki wsparcia

W 2016 roku na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 86 różnego rodzaju ośrodków wsparcia, z czego większość z nich - 62 (72,1%) prowadzonych była przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc w ww. placówkach wyniosła 2.461, zaś liczba osób korzystających z ośrodków wsparcia w 2016 roku osiągnęła poziom 3.958 osób. Kwota rocznego kosztu prowadzenia i utrzymania placówek zwiększyła się o blisko 18% do wysokości 26.505.519 zł.

Najwięcej ośrodków wsparcia funkcjonowało w mieście Kielce - 32, zaś najmniej w powiecie kazimierskim, pińczowskim, włoszczowskim i buskim – po jednym ośrodku.

Domy pomocy społecznej (DPS)

W województwie świętokrzyskim na przestrzeni 2015 i 2016 r. nie zwiększyła się liczba domów pomocy społecznej - funkcjonuje ich 38. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w 2016 r. i wyniosła 3.310, natomiast liczba mieszkańców w 2016r. spadła i wynosiła 3.600 osób (3.452 osób w 2015 r.). Należy zauważyć, iż koszt utrzymania i prowadzenia domów pomocy społecznej stanowi istotną pozycję w budżecie samorządów – w 2016 r. wyniósł: 118.292.134 zł.

Tabela 4. Liczba domów pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim - 2016 rok

Typ domu pomocy społecznej		Liczba
1	dla osób przewlekle somatycznie chorych	7
2	dla osób w podeszłym wieku	10
3	dla niepełnosprawnych fizycznie	1
4	dla przewlekle psychicznie chorych	12
5	dla niepełnosprawnych intelektualnie	8
<i>Razem</i>		38

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2016r.

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ)

W województwie funkcjonują 4 zakłady aktywności zawodowej, w tym 1 prowadzony przez jednostkę samorządu terytorialnego, pozostałe 3 placówki przez organizacje pozarządowe. Zatrudnienie w ZAZ na dzień 31 grudnia 2016 r. liczyło 65 osób. W zajęciach oferowanych przez placówki uczestniczyło 190 osób ogółem, a roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek w 2015 roku wyniósł 7 011 669 zł.

W 2017 roku wpłynął wniosek na utworzenie zakładu aktywności zawodowej w powiecie opatowskim.

Rozmowy z kierownikami świętokrzyskich warsztatów terapii zajęciowej i środowiskowych domów samopomocy wskazują, iż ich podopieczni, ze względu na posiadane dysfunkcje w bardzo ograniczonym stopniu mogą podjąć zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Kierunkiem działania w tym obszarze jest m.in. tworzenie zakładów aktywności zawodowej.

Kluby Integracji Społecznej

Liczba klubów w regionie świętokrzyskim na przestrzeni 2015 i 2016 r. zmniejszyła się o 1 i wyniosła 11. Dane wskazują na diametralną blisko 45% redukcję liczby uczestników ogółem oraz 43% zmniejszenie uczestników posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Udział uczestników z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie uczestników CIS nie uległ zmianie.

Tabela 5. Kluby Integracji Społecznej

Liczba Klubów Integracji Społecznej	2014	2015	2016
	10	12	11
Liczba uczestników	2.305	2.265	1.235
Liczba uczestników z niepełnosprawnościami	170	212	121
Udział ON wśród uczestników	7,3%	9,3%	9,8%

Źródło: Wydział polityki Społecznej SUW.

Centrum Integracji Społecznej

Liczba centrów w regionie świętokrzyskim zmniejszyła się o 1 – w 2016r. funkcjonowało 6 CIS. W 2016r. po raz pierwszy od lat odnotowano zmniejszenie liczby uczestników ogółem - spadek o 8,5%, natomiast największy niepokój budzi ponad 36% redukcja liczby niepełnosprawnych uczestników CIS.

Tabela nr 6. Centra Integracji Społecznej

Liczba Centrów Integracji Społecznej	2014	2015	2016
	6	6	5
Liczba uczestników	545	573	528
Liczba uczestników z niepełnosprawnościami	132	145	92
Udział ON wśród uczestników	24,2	25,3%	17,5%

Źródło: Wydział polityki Społecznej SUW.

Warsztat Terapii Zajęciowej

W 2016 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowało 27 warsztatów terapii zajęciowej, 4 z nich prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba uczestników zajęć oferowanych przez warsztaty wyniosła: 1.679 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek w 2016 roku wyniósł 27.110.264zł., co wskazuje na zwiększenie w stosunku do 2015r o 10%.

Pracownicy socjalni

Głównym celem systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, który stanowi część szerszego systemu pomocy społecznej jest ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z rehabilitacji, stworzenie warunków dla jej prowadzenia i sprawowanie właściwej opieki w przypadku niezdolności do pracy. Tego typu świadczenia i usługi, realizowane są przez placówki pomocy społecznej oraz przez wyspecjalizowanych pracowników socjalnych.

W 2016 roku liczba pracowników socjalnych w regionie świętokrzyskim wyniosła 809 osób, w tym 13 osób stanowili pracownicy socjalni zatrudnieni ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Na przestrzeni minionych lat liczba pracowników socjalnych nie uległa zasadniczej zmianie, natomiast zaznaczył się spadek wynoszący nieznacznie ponad 90% liczby pracowników socjalnych zatrudnionych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Mieszkania aktywizujące w województwie świętokrzyskim

Mieszkania aktywizujące przeznaczone są dla osób, które ze względu na niepełnosprawność intelektualną lub niepełnosprawność sprzężoną z intelektualną (stopień upośledzenia lekki lub umiarkowany) potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale wymagają usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Jest to forma mieszkalnictwa dla osób z niepełnosprawnością służąca pobytowi czasowemu, tzw. mieszkania przejściowe (tymczasowe, aktywizujące).

Pobyt w lokalu aktywizującym przyznaje się na wniosek osoby zainteresowanej, jej przedstawiciela ustawowego lub innej osoby za zgodą osoby zainteresowanej. Przyznanie prawa pobytu w Lokalu Aktywizującym następuje w drodze decyzji administracyjnej, której wydanie poprzedza przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego potwierdzającego zasadność skierowania do Lokalu oraz zabranie kompletu dokumentów.

Mieszkańcy lokali w ramach pobytu mogą korzystać z zajęć: rehabilitacyjnych, logopedycznych, terapii psychologicznej, zajęć sportowych. Lokale aktywizujące mają na

celu zaspokojenie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz stworzenie przy pomocy specjalistów optymalnych warunków do nabywania umiejętności umożliwiających samodzielne życie i integracje ze środowiskiem lokalnym. Stworzenie mieszkań przejściowych stanowi ważny element wyrównywania szans życiowych tych osób, promując dodatkowo podejmowanie aktywności w celu poprawy własnej sytuacji.

Lokale aktywizujące w regionie powstały w ramach projektu współfinansowanego ze Szwajcarskiego Programu Współpracy z Nowymi Krajami Członkowskimi Unii Europejskiej obrazuje tabela 7.

Tabela 7. Liczba lokali aktywizujących i liczba miejsc w lokalach aktywizujących w regionie świętokrzyskim w 2015 r.

Powiat	Gmina/ Nazwa Lokalu	Liczba lokali aktywizujących	Liczba miejsc w lokalach aktywizujących
buski	DPS w Zborowie (gm. Solec-Zdrój)	7	22
Miasto Kielce	DPS im. Jana Pawła II w Kielcach	20	29
	Zespół Placówek „Kamyk” w Kielcach	5	8
kielecki	Dom dla Niepełnosprawnych w Piekoszowie	22	56
	Dom Seniora w Pierzchnicy	14	14
opatowski	DPS w Zochcinku, (gm. Opatów)	18	32
sandomierski	DPS w Sandomierzu	6	10
RAZEM	7	92	171

Źródło: opracowanie własne ROPS (na podstawie danych z Projektu współfinansowanego przez Szwajcarię w ramach Szwajcarskiego Programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi UE Instytucja Realizująca Wojewoda Świętokrzyski).

W ramach konkursów ogłoszonych dla Działania 7.3 *Infrastruktura zdrowotna i społeczna* RPO WŚ na lata 2014-2020, do utworzenia zostały zaplanowane mieszkania socjalne (30), treningowe (1) oraz przeznaczone dla kobiet z małymi dziećmi opuszczających placówki wsparcia (1).

WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Podejmowanie działań mających na celu zapewnienie właściwych warunków seniorom m.in. poprzez ich aktywizację (kluby seniora, Uniwersytety Trzeciego Wieku, Rady Seniorów itp.), rozwój infrastruktury dedykowanej tej grupie społecznej, a także rozwój leczenia geriatrycznego w związku z faktem tzw. starzenia się mieszkańców regionu świętokrzyskiego;
- Należy dążyć do wyrównywania szans dostępu do usług dla wszystkich mieszkańców województwa, wymagających podobnego wsparcia (tj. szeroko rozumiane wsparcie: psychologiczne, społeczne i terapeutyczne, wsparcie w sytuacjach kryzysowych osób niepełnosprawnych i ich rodzin) – poprzez utworzenie środowiskowych domów samopomocy w każdej gminie, ewentualnie wprowadzenie usług wspierających we wszystkich gminach, gdzie nie funkcjonuje środowiskowy dom samopomocy. Na 102 gminy w województwie świętokrzyskim funkcjonuje jedynie 37 środowiskowych domów samopomocy (które nie zaspokajają wszystkich potrzeb), co utrudnia dostęp do rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami w pozostałych gminach. Wprawdzie mieszkańcy każdego z powiatów mają zapewniony dostęp do tego rodzaju wsparcia na swoim terenie, jednakże odległości pomiędzy poszczególnymi gminami i ograniczona liczba miejsc w ŚDS są poważną barierą w dostępie do usług;
- Nierównomiernie rozłożona sieć domów pomocy społecznej w regionie. Widoczne są wyraźne dysproporcje między poszczególnymi powiatami i gminami. Z uwagi na zmieniającą się strukturę demograficzną oraz potrzeby zdrowotne mieszkańców regionu konieczne jest podjęcie działań zmierzających do dostosowania struktury domów pomocy społecznej;
- Tworzenie mieszkalnictwa wspomagane dla osób niesamodzielnych, w tym osób starszych;
- Podejmowanie działań mających na celu szeroko rozumianą inkluzję i aktywizację osób starszych oraz wdrażanie nowych usług, metod i standardów pracy z tą grupą społeczną. W obliczu nowej perspektywy finansowania w ramach programów unijnych zasadnym jest dalszy rozwój zaplecza instytucjonalnego, wsparcia dziennego, a także rozwój trzeciego sektora

- funkcjonującego na rzecz osób starszych;
- Wspieranie/inicjowanie realizacji usług otwartych (terenowych) przez domy pomocy: usługi opiekuńcze, dowożenie posiłków;
 - Zwiększający się udział osób w wieku starszym w społeczeństwie (w tym osób wymagających wsparcia), zmiany w tradycyjnym modelu rodziny (odejście od modelu rodziny wielopokoleniowej, wzrastająca ilość rodzin niepełnych) oraz niski status ekonomiczny seniorów, w szczególności samotnych, to czynniki, które powodują, że usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania dostarczane przez gminę to jedna z form usług społecznych o coraz większym zasięgu i znaczeniu społecznym. Należy rozszerzyć ofertę samorządów w zakresie świadczeń specjalistycznych usług opiekuńczych;
 - Rozwój sieci placówek całodobowych, okresowego pobytu zapewniających możliwość czasowej opieki w przypadku choroby osoby zależnej lub okresowego braku możliwości jej zapewnienia ze strony rodziny/opiekunów;
 - Rozwijanie systemu opieki „wytchnieniowej” dla osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami zależnymi;
 - Większe wykorzystanie niektórych instrumentów m.in. trenera pracy, asystenta osoby z niepełnosprawnością. Trener pracy to osoba, która pracuje bezpośrednio z osobą z niepełnosprawnością, pomaga jej w poszukiwaniu pracy i wejściu do środowiska pracy, ale również przygotowuje to środowisko do współpracy z osobą z niepełnosprawnościami, pomaga jej w pierwszym okresie pracy. Asystent osoby niepełnosprawnej ułatwia wykonywanie czynności dnia codziennego, pomaga jej w uzyskaniu jak największej samodzielności oraz współpracuje z instytucjami i organizacjami społecznymi w celu zapewnienia optymalnych warunków do samodzielnej rehabilitacji;
 - Umożliwienie tworzenia podmiotów reintegracyjnych, w tym zakładów aktywności zawodowej w ramach konkursów RPO WŚ na lata 2014-2020;
 - Nierównomiernie rozłożona sieć centrów integracji społecznej (CIS), klubów integracji społecznej (KIS) i warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) – większość z nich funkcjonuje w subregionie północnym. Dodatkowym mankamentem jest niewielka ilość CIS i KIS. Należy umożliwić tworzenie CIS i KIS oraz wspieranie już istniejących placówek reintegracyjnych;

- Wspieranie organizacji pozarządowych, grup samopomocy, wolontariatu ludzi starszych;
- Wspieranie wdrożenia systemu teleopieki;
- Rozwój domowych usług opiekuńczych, świadczonych przez osoby prawne prowadzące działalność w formie świadczeń opiekuńczych w tym przez podmioty ekonomii społecznej (organizacje realizujące zadania w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego), form opieki niestacjonarnej – upowszechnianie modelu usług asystenta osoby z niepełnosprawnościami/osoby starszej;
- Tworzenie lokalnych sieci wsparcia rodziny w funkcjach opiekuńczych nad seniorami/osobami zależnymi;
- Promowanie w środowisku seniorów aktywnego spędzania wolnego czasu oraz zdrowego stylu życia.